

Az Isten létezési módja különböző az emberétől, de az Isten léttartalma, a szeretet, Jézus által és a Lélek által beleömlött szívünkbe, s ez léttartalmi azonosságot eredményezett bennünk az Istennel.

(Bulányi György: A magatartásbeli azonosságról)

„Amikor Jézus önmagát Istennel azonosította, az azonosságot nem saját maga számára foglalta le. Soha Jézus önmagát a többi ember közül ki nem emelte, soha senkihez fölülről nem beszélt. Ezért hívta magát az ember fiának. Istennel az embernek minden fia azonos. Az Isten-ember egység mindenkire kiterjed. Lényeges dolgokban emberek között különbséget tenni erkölcstelen. Jézus felszólította az embert, hogy az Isten-ember azonosságot magába vegye fel.”

(Hamvas Béla: *Scientia Sacra*)

BULÁNYI GYÖRGY

HAMVAS ÉS A KERESZTÉNYSÉG

„Van úgy, hogy az egyetlen mód az ember érintetlenségét megóvni, ha feladja.”
(Babérligetkönyv)

Végiganalizáltam a *Scientia Sacra Kereszténység* című kötetét. Ezért merek itt szólni.

Egy huszadik századi magyar gondolkodó és a Jézusra hivatkozó kétezer esztendő áll szemben egymással. Egyfelől a maga látását az emberiség hagyományának állító kortársunk, másfelől Jézus, aki azt állítja magáról, hogy ő az út, az igazság és az élet. Azonosak tehát abban, hogy mindketten tanácsot kínálnak fel nekünk egész életünk átalakítására. Pl. így: Szüntesd meg magadban a létrontást! Vagy így: Vedd magra az igámat!

XXVII. évfolyam 9. szám 2020. szeptember

Bulányi Gy.: Hamvas és a kereszténység	4504
Bulányi Gy.: Optimista, pesszimista...	4507
Mlecsenkov A.: Mi sem adjuk fel	4509
Kovács T.: Szeretni és...	4510
Farkas I.: Arany és olaj	4513
Urbán J.: Gyurka bácsi	4516
Paksy E.: Papi élet...	4517
HAMVAS – GURDJIEFF A VALLÁSROL	4521
Sarló Cs.: Gyurka bácsira emlékszem	4526
Király I.: Őszülő Bokor	4528
Bulányi Gy.: Adzsik	4529

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért, mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

Mondjam el tíz percbe, hogy mi a kereszténység? Nem vállalkozhatom rá, hisz kétezer esztendőn keresztül megannyi gondolkodó és szent tett egymástól különböző bizonyosságokat arról, hogy mit gondol jézusnak. Mondjam el, hogy mit jelent nekem Jézus? Ezt már könnyebben megtehetem, bár az időkeret szűkössége akkora leegyszerűsítést eredményez, hogy ennek érvénye összesen annyi lehet, hogy magam így gondolom azt, ami jézusi. Mondok azért így is valamit: Amit e kicsinyeknek tesztet, nekem tesztet, amit mindezeknek nem tesztet, nekem nem tesztet. Jézus tehát azonosságot állít maga és az ember között. Azon az alapon, hogy Isten és Jézus lényege a szeretet, s az ember lényege is ez lehet: szeretetté kell válnia. E létbelinek mondható azonosság magatartásbeli azonosságot is kíván, azaz szeretést, amely szolgálatban, adásban és békesség-teremtésben nyilvánul meg. E magatartásbeli azonosság, pedig sorsazonosságot is eredményez Jézus és a Jézusra figyelők között. Egyfelől a magatartásokból folyó boldogságot, másfelől e jézusi magatartásokért járó üldözést. De ez az egyfelől és másfelől Jézusnál egy és ugyanaz: boldogok vagytok, amikor üldöznek titeket. Ez a három azonosság ugyanakkor egybekapcsolódik Jézusnál a teljes személyi különállással. Jézus soha nem

téveszti össze magát azokkal az emberekkel, akikkel azonosnak mondja magát: amit ezekkel a legkiseb-
bekkel tettetek, velem tettétek. És Jézus soha nem
téveszti össze magát az Atyával, akihez imádkozik,
akivel birkózik is a Getszemáni kertben: hogy ha
lehetséges, akkor múljon el tőle a pohár, de azért mégse
az ő saját akarata érvényesüljön, hanem az Atyáé. Nála
Jézus és az ember – kettő és Jézus és az Atya is – kettő.
Amennyire én megérthettem Hamvas Bélát, ő maga is
hivatkozik Jézus tanításának ezekre a vonásaira, de
túllép azokon. Nála Jézus és az ember, valamint az
ember és az Isten – nem kettő, hanem egyszerűen csak
egy: azonosak egymással. Talán nem kell ezt Hamvas
ismerők előtt igazolni.

Azt hiszem, hogy Jézus és Hamvas között azonosság áll
fenn atekintetben, hogy mindketten nyilvánvalóan
gondolják azt, amit képviselnek. Jézus nem ismerte a
tudomány, a filozófia és a vallás kifejezéseket, de
Hamvas ismeri őket, s mindhármát elutasítja, mert nem
tartalmazzák a hagyományt. Magam ezt az elutasítást
megalapozatlannak gondolom. A tudomány a
tapasztalhatóra, a filozófia a gondolkodástörvényekkel
kikövetkeztethetőkre hivatkozik, a vallás pedig a
kinyilatkoztatásra, amely tapasztalat és ész számára
nem feltétlenül nyilvánvaló. Azaz olyan állításokra
hivatkozik, amelyek túlvannak a tudomány és a
filozófia megismerési lehetőségein. Olyan állításokkal
dolgozik, amelyeknek hitelt adhatunk, ha
nyilvánvalóknak gondoljuk őket. Jézus nyilvánvalóan
gondolta, amit tanított, és Hamvas Béla is. Ha mai
kulturánk skatulyáiba akarjuk rakni tanításukat, akkor
mindkettőét a vallás kategóriájába kell tennünk. Bár
nagyon nyilvánvaló, hogyha nem követjük Jézust vagy
Hamvas útját, annak az egész emberiségre nézve
nagyon súlyos következményei támadhatnak, mégis ez
mit sem változtat azon, hogy akár Jézus második
eljövetele, akár az emberiség életének Nirvána-vége –
a tudomány és a filozófia eszközeivel igazolhatatlanok.
Marad tehát Jézus számára is, Hamvas Béla számára is
– a vallás az a kategória, melyben tanításaik elhelyez-
hetők.

Hogy a jézusi három azonosság, vagy a hamvasi, a
személyi különállást is megszüntető teljes feloldódás az
univerzumban, ez-é a valóság – elég régi vitatémája a
teizmusnak és a pán-teizmusnak, s ezért gondolom,
ezzel talán nem kell foglalkoznom. Hitek csatáznak
benne egymással, s kevés dolog van a szellemi életben,
ami eredménytelenebb a hitek csatájánál.

Az is különböző tanításaikban, hogy Jézus nem említi
az Édent és a létrontást. Buddhát vagy Szókratészt
aligha ismerte, és mit sem tudott a két és félezer eszten-
dővel ezelőtt történt nagy hamvasi bevágásról. Izrael
történetében ekkor vált el az északi országrész Júdatól,
s kezdődött népük Assziriába majd Babylonba
harcolása. A mi nemzeti hagyományunk is csak

előmagyar korról tud, ekkoriban szakadtunk ki az ugor
nyelvközösségből, s kerültünk törökös népek hatása alá.
Rómát is ekkoriban alapítják. Jézus töretlenül látja az
emberiség fejlődését, vagy semmit sem tud róla. Említi
viszont a farizeusokkal folytatott vitájában, hogy Isten
kezdetben férfinak és nőnek teremtette az embert,
eggyé tette őket, s nem szabad válniok. Mintha a jézusi
tanítás azt képviselné, aminek érvénye nem ismer
időbeli korlátokat. Amerika felfedezése s az indiánok
vallásainak megismerése után merült fel a teológiában
az őskinyilatkoztatás eszméje. Toynbee furcsállja azt a
vallásokra jellemző önközpontúságot, hogy Isten egy-
szer adott kinyilatkoztatást, és éppen valamelyik
népnek vagy személynek adta volna azt. Hamvas Béla
viszont keresi a mindig voltak feltételezett archaikus
hagyományt, s ekkor – a teológia nyelvén az
őskinyilatkoztatás eszméjére gondol, melynek tartalma
bele van rakva az emberiség bölcsőjébe,
szükségképpen velejárója emberi létünknek. Van még
egy szó, amely jelölhetné szerzőnk létmagyarázatának
műfaját. A *gnózis* lenne ez a szó. A gnózis olyan
létmagyarázat, amely egyenlőséget teremt az ismeret és
a megvalósítás között. A gnózis a gondolat létrendjéből
átlép a valóság létrendjébe. Ilyen gnózis a kétezer
esztendő történelmi, a Páltól meghatározott,
kereszténység is. Ha tudomásul veszed, hogy Jézus a
maga gólgotai halálával kiengesztelte az Atyát, aki
haragjában bezárta előttünk az üdvözülés kapuját, mert
megharagudott minden emberre, aki Ádám és Éva
leszármazottja, mert Ádám és Éva evett annak a fának
a gyümölcséből, melyről enni Isten megtiltotta nekik.
Ha tudomásul veszed ezt, s e tudomásul vevés jelül
megkeresztelkedsz, akkor üdvözülsz. De attól, hogy Pál
ezt elgondolta, még nem vagyunk megváltva.

Ugyanúgy raboljuk és gyilkoljuk egymást, mint Jézus
előtt. Sőt, jobban! De Pál szerint a hit biztosítja
számunkra az üdvösséget, nem a cselekedeteink – aho-
gyan ezt a legélesebben Luther Márton tanította.
Ugyanilyen gnózisnak tetszik Hamvas létmagyarázata
is. Csak tudomásul kell venni a hagyományt, s ezzel
megoldódik az emberiség minden gondja. Nem
probléma az egyenlőtlen elosztás. Nem gond ennek az
oka: a többlet birtokolni akarás. Nem gond az osztozás
rendjének megteremtése. Jézus jól tudta, hogy nincs
megváltó tudás. Isten Országát akarta, mely rajtunk
fordul. De ez csak Jézusnak, a felvilágosodásnak és
Marxnak a gondja. A létező – ez a páli és nem jézusi –
kereszténység ugyanolyan zsákutca, mint a
felvilágosodás. Minden gnózis zsákutca. Miért? Mert
csak gondolat, amely nem lép át a megvalósítás
rendjébe. Hamvas is hangsúlyozza a szó és a tett
egységét, de mintha ez eltörpülne a hagyomány
megtalálásnak gondolata mellett. Érdeemes még
rámutatni a jézusi és hamvasi látás különbözőségének
arra a következményére is, ahogyan e két szemlélettel

láthatjuk a felvilágosodást. Az Antikrisztus befejező 15 szúrása kifejti, hogy a racionalizmus s az abból megszülető felvilágosodás még rosszabbá tette kultúránk fejlődési mérlegét. Ez igaz lehet, de a szabadság, egyenlőség, testvériség gondolata a jézusi eszményeknek az érvényesíteni akarását jelenti, az akármilyen reménytelen küzdelmet is a jobbért. Szabó Lőrinc egy versével mutatnám meg a történelmi kereszténységnek és a felvilágosodásnak ezt a közös zsákutcáját. A harmincas években írta. Hamvas ismerhette, de nincs tudomásom róla, hogy életművében említést tett volna róla. A vers címe: VANG-AN-SI.

Szabó Lőrinc:

Vang-An-Si

- *Hiába! - hallotta ezerszer
Sen-Tszung, a sárkánytrón ura.*
- *Nincs remény! - és ijedten nézett
a remete Vang An Si-ra.*
- *Jobb nem tudnod, hogy mi van ott kint! -
dörögte három ezredév
és a Tanácsban csak a szent bölcs,
Vang-An-Si rázta a fejét.*
- Fejét rázta és így kiáltott:*
- *De! tudd meg! s ne felejtse soha!
Én, Vang-An-Si, neveltelek föl,
én és a filozófia;
most tied a trón: megcsináljuk,
mit még senki se mert, akart,
az Isten Országát a földön,
én, a gondolat, s te, a kard! -*
- *Császár, ne akarj tudni semmit! -
könyörgött a rémült Tanács.*
- *Sen-Tszung, - könyörgött a szent, - tárd ki
varázstornyod négy ablakát!*
- *Ne, császár, ne hallgass a népre!*
- *Császár, hallgasd meg népedet!*
- És szólt Sen-Tszung, az ifjú császár:*
- *Vang-An-si, én neked hiszek!*

*A torony négyfelé kitérült,
a Tanács meghajtá fejét
és Sen-Tszung, mit császár sohsem tett,
hallgatta, miért sír a nép;
a négy ablak négyfelé tárult,
és begyűjtötte mind a kint,
mit fél Ázsia szíve néma
viharként döngött odakint.*

- S a vihar feljajdult Keletről:*
- *Császár nincs munka, nincs kenyér!
Kifoszt az uzsorás, a kalmár! -*

*sírt a milliótorkú Dél.
- A bér! a tőke! - zúgta Észak
és Nyugat zúgta: - A papok!
Sápattan hallgatta a császár
a négy beszélő ablakot.*

*Sápattan hallgatta a császár,
amit még nem hallott soha:
hogy a szabadság nem szabadság,
a jog az őserdők joga,
hogy a szegényt a fenevad pénz,
mint a tigris a nyulat, eszi,
s a világ csak nézi a gyengét
és legfeljebb megkönnyezi.*

*Irtózva hallgatta a császár,
hogy átkozódtak a szívek,
hogy elsírták mind, amit szemébe
nem mondtak volna soha meg;
irtózva hallgatta a néma
mennydörgést, amit a kulik
kétszázmillió szíve vert és
az imát: - Ég Fia, segíts! -*

*Az ablak bezárult. - Hiába!
Nincs remény! - mondta a Tanács.
De van! - tört ki Vang-An-Si, - császár,
akard s itt lesz az új világ!
- Akarom! - szólt és megölelte
szent bölcsét Sen-Tszung: - Akarom!
Tanítóm voltál, most is az vagy,
Kezedben minden hatalom! -*

*És Vang-An-Si dolgozni kezdett
és dolgozott tíz éven át.
Védte a gyengét, törbe csalta
a tigris és a banditát.*

- *Pénz, műhely s bolt: az államé mind,
- hirdette, - én kereskedem,
s mit agy és kéz, mint munka termel,
elosztom becsületesen! -*

*Tíz évig dolgozott a szent bölcs,
büszkén, hogy amit most csinál,
ezer év múlva is csak álom
lesz más népek fiainál;
békét hirdetett s ölt nyugodtan,
ha ölnie kellett neki,
angyalok voltak a katonái
s angyalok a hóhérai.*

*Tíz évig dolgozott Vang-An-Si
és dolgozott mindenkiért,
kétszázmillió szíve volt és
a vén világ arcot cserélt;
látta: roppant számok és tervek*

*bölcs kényszerben hogy építik
szerencse, önzés, bűn s örök harc
fölé az ész és rend álmait.*

*Tíz év... S a szent hívta a császárt
és a Tanácsot. - Kész vagyok,
itt a művem! - s az új világra
kitárta a négy ablakot.
Boldogan hajolt ki a császár,
Vang-An-Si boldogan figyelt:
köröttük a birodalomnak
kétszázmillió szíve vert.*

*Csend volt, mint mindig, titok és csend,
de hatni kezdett a varázs,
megszólalt kétszázmillió szív
s a titokból lett vallomás:
- Öld meg! - zúgta egy hang. Utána
égig csapott a düh s a vád:
- Öld meg! - Kit? - kérdezte a császár.
- Vang-An-Sit, a pokol fiát!*

*- A bölcsék bölcsét? - A bolondot!
- A szentet? - Ördög szentje volt!
- Hallod? - nézett a bölcsre Sen-Tszung.
- Öld meg: mindenkit kirabolt!
Öld meg! - az átok mint a tenger
özönlött a császár felé.
- Őrültek! - kiáltott Vang-An-Si
és kilépett a nép elé.
- Őrültek! Elűztem a kalmárt!...
- A tied éppúgy becsapott!
- Bankpénz helyett... - De katonákkal
Hajtottad be a kamatot!
- Az úri tőke... - Spicliké lett!
- A papok... - Azért nincs eső!
- Munkahadsereg... - Mint a börtön!
- Jövőtök... - Ma kell, nem jövő!*

*És már megint égig csapott
a vihar, tombolt az új világ:
- Most remény sincs meggazdagodni!
Császár, öld meg a bestiát!
- Őrültek! - suttozta a császár
s becsukta a négy ablakot,
s elnémult kétszázmillió szív
s az önzés újra hallgatott.*

*Elnémult kétszázmillió szív,
csak kettő beszélt odabent.
- Hiába! - sóhajtott a császár.
- Nincs remény! - sóhajtott a szent.
- Úgy-e, mégis a régi rend jobb?! -
tapsolt a győzelmes Tanács.*

*És Vang-An-Si befalaztatta
a szent torony négy ablakát.*

Hamvas és Jézus is úgy gondolja, hogy Hiába, úgy,
hogy Nincsen remény?

Elhangzott 2006. május 26.-i Hamvas Kollégium előadásán.

BULÁNYI GYÖRGY OPTIMISTA, PESSZIMISTA VOLT-E JÉZUS?

Az utóbbi időben barátaim újra és újra pesszimistának mondanak engem, pedig én csak illúziómentesnek, tehát realistának, és amellet Jézus szemléletét képviselőnek gondolom magamat. Ezért gondoltam, hogy újra végiggondolom Jézus tanítását a címben megadott szempontból.

Jóhírt mondani jött közénk, s ezt a jóhírt hajlmosak vagyunk még örömhírnek is fordítani. Magam is megtettem, és végig a KIO-ban örömhírről beszélek. Negyven évvel ezelőtt ennyire átéltem Jézus optimizmusát. Pedig Jézus világosan beszél: csak jóhírt mond: *eu-aggeliont*, s az *eu* jót jelent. Beszélhetett volna *khara-aggelionról* is, s a *khara* örömet jelent. De nem tette. Miért fordítottam akkor úgy, ahogy tettem? Fialtam, mindössze ötven éves, és hittem, vagy csak reméltem abban, hogy lesz az életemnek még egy fordulója. Olyan, amilyen volt az '52 előtti első forduló, melynek végén hazám ügyésze a legsúlyosabb büntetést, a kötél általi halált javasolta a Tanácsnak ellenem, a fejemre. S tizenöt évvel később újra eufóriás lettem, s nem törődtem vele, hogy újra börtönbe kerülhetek, csak mondtam és írtam, hogy örömhír és örömhír. Jézus is eufóriás volt, amikor elment a Keresztelőhöz, és kiment 40 napra a pusztába vadállatok közt élni. S még inkább az volt, amikor tanítvány-gyűjtésbe fogott

Eufóriás volt, de nem eufóriát hirdetett: *Vegyétek magatokra igámat, és békességet, nyugalmat találtok magatoknak, mert az én igám...* Milyen? Milyen lehet egy iga? Hát amilyen egy iga, melyet a baromnak a nyakába raknak, hogy húzhassa szegény a maga terhét. Az *optimista* Jézus arra biztat bennünket, hogy igát vegyünk a nyakunkba, s ennek ellenébe fogunk békességre és nyugalomra jutni. Kérdezem újból, hogy milyen ez a jézusi iga. Válaszolok: *khrestos*. E görög szó szótári jelentése – ha dolgokról van szó: *használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő, kellemes*; ha pedig személyekről, akkor tiszteltre méltó, nemes, jó őszinte, jóságos, szelíd. Hát az iga bizony dolog s nem személy, tehát ezek közül kell választanunk: használható, hasznos, üdvös, rendes, megfelelő,